

Sideratlardan necə istifadə etməli? Xeyir əldə etmək və səhvlərə yol verməmək üçün siderat bitkilərin xarakteristikaları ilə tanış olmaq və aşağıdakıları bilmək lazımdır:

- onların tezyetişkənliyi və məhsuldarlığı necədir
- onlar torpağı hansı elementlərlə zənginləşdirir
- onların səpin müddətləri necədir
- onları nə vaxt yığılmalıdır

Yaşıl gübrələr də torpağın hazırlanmasını tələb edir. Onları şumlanmamış, yaxud yumşaldılmamış torpağa səpmək olmaz. Əlbəttə, bir botaniki ailədən olan sideral və əsas bitkini dalbadal əkmək də olmaz. Məsələn, yağlı ağ turp kələmin və digər kələm fəsiləsinə daxil olan bitkilərin sələfi ola bilməz.

Nəzərə almaq lazımdır ki, körpə yumşaq yaşıl ot torpaqda tez çürüyür, çoxlu azot ayırır. Ona görə də torpağa sideratın yaşıl kütləsini veriləndə adətən əsas bitkilər sideratlar veriləndən **2-4 həftə sonra əkilir.** Yaşıl kütlə çox olanda turşuyur. Ona görə də onun bir hissəsi kompostlaşdırma, yaxud mulça üçün istifadə edilməlidir. Yaşıl gübrə torpağa bitkilərin göncələmə və çiçəkləmə fazasında verilməlidir.

Sideratları torpağa payızda, şaxtalar düşənə qədər və bitkilərin toxumlamasından qabaq verilməsi qəbul olunmuşdur. Siderat bitkiləri dərin yox, dayaz basdırılmalıdır. Çünki oksigen keçməyəndə çürümə ləngiyir və yaşıl kütlə torfabənzər kütləyə çevrilir. Basdırma dərinliyi torpaqların yüngülündə 12-15 sm,

ağırlarında isə 6-8 sm olmalıdır.

Artıq deyilmişdir ki, yaşıl kütlənin artığını mulça üçün istifadə etmək xeyirlidir. Bunu necə etməli? Bunun üçün becərilən bitkilərin cərgə aralarına 5-8 sm qalınlığında yaşıl kütlə tökülür. Bu, torpaqda rütübəti saxlayır, həm torpaq qazmağının əmələ gəlməsinə maneçilik törədir, alaqaların inkişafını dayandırır və torpağı humusla zənginləşdirir, həm də yağış qurdlarının artması üçün yaxşı qida mühiti yaradır. Tökülmüş yaşıl kütləyə ilbizlər də toplanır və onlar soluxmuş otla qidalanır. **Azotla zəngin olmayan torpaqlarda mulça üçün ən yaxşı material yoncadır. Yoncadan dalbadal 3-5 il istifadə edilməsi məqbul sayılır.**

Sabir Ramazanov,
özal məsləhətçi

İkinci Kənd Təsərrüfatının İnkişafı və Kreditləşdirilməsi Layihəsi

“Masallı Regional
Məsləhət Mərkəzinin fəaliyyəti”

Layihə
Azərbaycan Respublikası Kənd Təsərrüfatı
Nazirliyi Yanında Kənd Təsərrüfatı
Kreditləri üzrə Dövlət Agentliyi
tərəfindən maliyyələşdirilir.

İcraçı: Aqro-Məsləhət Qeyri Hökumət Təşkilatı

Ünvan: Bakı, C.Cabbarlı 40.
Tel/faks 498188, 5967018.

“Köser” mətbəəsində çap olunmuşdur. Sayı 5000.

YAŞIL GÜBRƏLƏRƏ YAŞIL İŞIQ (II)

Bakı-2010

Hər bir təsərrüfatçı becərdiyi sahədən yüksək məhsul əldə etməyə çalışır. Lakin torpaqların çoxu bitkilərin böyüməsi üçün lazımi qida maddələri ilə zəngin olmur. Ona görə də, torpağa həm üzvi, həm də mineral gübrələr verilir ki, məhsula sərf olunan qida maddələrinin yerini doldursun. Məlumdur ki, bitkilər 20-dən çox qida maddəsi tələb edir. Bütün vaxtlarda peyin ən təsirli gübrə sayılmışdır. Hər 100 m² sahəyə 200 kq peyin verilən zaman torpaqda təxminən 1 kq azot, 0,4-0,6 kq fosfor, 1,2 kq kalium, az miqdarda isə kalsium, maqnezium və digər qida elementləri əmələ gəlir. Lakin son vaxtlar təsərrüfatlarda üzvi gübrədən az istifadə olunur. Çünki lazımi miqdarda peyini satın almaq və onu sahəyə gətirmək baha başa gəlir. Çoxlarının isə buna heç bir imkanı olmur. Mineral gübrələrin tətbiqi də böyük xərc tələb edir. Təklif olunur ki, gübrələri təsərrüfatçıların özləri əldə etsinlər. Bunun üçün siderat bitkiləri yetişdirin və az xərclərlə torpağın münbitliyini yüksəldin.

Sideratlar nədir? Sideratlar bitkidir, onları yaşıl kütləsini torpağa vermək, onu üzvi maddələrlə və azotla zənginləşdirmək üçün becəriirlər. Əkinçilik praktikasında yaşıl gübrələrdən çoxdan istifadə olunur. Qərbi Avropa və Amerika ölkələrində yaşıl gübrə üzvi əkinçilik sisteminə daxildir və ekoloji təmiz məhsul almaq məqsədi ilə tətbiq olunur.

Azərbaycanda isə məhsul istehsalçıları üçün sideratların tətbiqi yeni vasitədir. Siderat bitkilər sahələr boş olan vaxt, yəni yazda şitillər

basdırılana qədər, yaxud istiliksevən bitkilərin səpininə qədər və ya payızda məhsul yığımından sonra əkilir. Üzvi əkinçiliyin qızıl qaydasına isə deyilir: torpağı örtüksüz saxlamaq olmaz. Bu qaydanı həyata keçirmək üçün erkən yazda əsas bitkinin, məsələn, pomidorun əkininə qədər sahəyə soyuqadavamlı və tez böyüyən bitkilərdən xardal, paxlalı, ağ turp, vəzərin, noxudla vələmir qarışığı səpilir. Şitillər basdırılma vaxtı yaxınlaşanda sahə şumlanır və yaşıl kütlə torpağa qarışdırılır.

Onlar nə üçün lazımdır? Sideratlardan kompostlaşdırmada və əlavə yemləmə üçün duru gübrələrin hazırlanmasında istifadə olunur. Siderat bitkilərinin həm yaşıl kütləsi, həm də kök sistemi mikroorqanizmlərin təsiri altında olur və bakteriyaların köməyi ilə torpağı humusla, azotla, fosforla, kükürlə zənginləşdirir. Paxlalı-taxıl qarışığından istifadə edildikdə isə yaşıl gübrə torpağı humusla və azotla zənginləşdirməkdə peyindən geri qalmır və səmərəsi daha yüksək olur. Lakin o, bitkiləri qida maddələri ilə ilboyu təmin etmir, ona görə də sideratların tətbiqi peyindən və kompostdan istifadəni istisna etmir, amma onların miqdarını xeyli azaltmağa imkan verir.

Sideratlar tək-cə gübrə deyil, həm də torpağın yumşaldıcısı, onun sanitarları hesab olunur. Sideratlar torpağın su və hava rejimini yaxşılaşdırır. Bu taxıl bitkilərinin becərilməsində daha aydın görünür. Taxıl bitkiləri budaqlanmış və saçaqlanmış kökləri ilə torpağı xırda hissələrə

«bölürlər». Belə təsir ağır, su pis keçirən bərkimiş torpaqlar üçün xeyirlidir.

Yüngül qumsal torpaqlarda yaşıl gübrələr canlı mulça rolunu oynayır, yəni yuxarı qatdan qida maddələrinin yuyulmasına maneçilik törədir. Ona görə də belə torpaqlarda payızda siderat bitkilərin əkilməsi məsləhət görülür, qışda onlar biçilməmiş qalır, yazda isə torpağa verilir.

Sideratlar torpağın sanitarıdır. Siderat bitkilərin bəziləri bitkiləri xəstəliklərdən və ziyanvericilərdən müdafiə etməklə, torpaq sanitarı rolu oynayır. Məsələn, ağ xardal gələn il kartof əkilməsi nəzərdə tutulan sahəyə səpilsə, həm bitkilər qida maddələri ilə yemlənər, həm də torpaq qoturluq, rizoktonioz, fitoftoroz törədicilərindən təmizlənər və hətta yumruların məftil qurdu ilə zədələnməsi də azalar. Soğan əkilən yerə adətən avqust ayında xardal səpilir. Oktyabrda yaşıl kütləni torpağa verdikdə isə məhsuldarlıq da və məhsulun keyfiyyəti də yaxşılaşır. Kartof əkinindən qabaq yağlı ağ turpun sahədə əkilməsi nematodun yayılmasının qarşısını alır.

Fakt budur ki, eyni bir sahədə tərəvəz və kartof bitkilərinin arası kəsilmədən yetişdirilməsi torpağın zəifləyib, gücdən düşməsinə, xəstəlik törədiciləri və ziyanvericilərin toplanmasına səbəb olur. Bu zaman sideratlar, aralıq bitki kimi, təsərrüfatçıların köməyinə gəlir. Eyni bir yerdə fasiləsiz olaraq bir bitkinin, yaxud bir ailədən olan bitkilərin əkilməsi zəncirini uyğun gələn sələf seçməklə qırmaq olur.